

Visdomslitteraturen

Tekster

Gennemgang af:

- Job 1 – 13: Indledningen og første runde af dialogen mellem Job og hans venner
- Job 38 - 42: Gud tager ordet
- Præd 1-3: Alting er flygtigt og har sin tid
- Høj 1-2: Det jævnbyrdige forhold mellem mand og kvinde

I Job 1 – 13

Prolog Job 1 - 2 Rammefortælling

Vi er i fortiden, i patriarkernes tid. Landet *Us* er (måske) i det sydøstlige Palæstina.

Første scene: 1,1- 5: Jobs lykke og fromhed – eventyragtig fortælling.

Anden scene: 1,6 – 12: Væddemålet i Himlen. *Det himmelske hof* (autoriseret oversættelse:

”Gudesønnerne”, som omgiver Gud.

Ifølge jødisk teologi bliver det hof, der omgiver Gud, til engle.

Satan. = ”modstander”, medlem af det himmelske hof. Er anklager iflg. Zak 3,1 – 7, og 1 Krøn

21,1. Satan er undergivet Guds magt. Det samme gælder i Job. Dvs. der er en distance mellem Gud og det onde. Gud er ikke årsag!

Jobs klage Job 3

Her fremstilles digtets problematik: Lidelsens mening

For Job er livets mening og Guds væsen blevet uforståelig.

V 5: *Solformørkelsen* ses i overensstemmelse med orientalsk mytologi som det mørke, der opsluger dagen

V 8: *Livjatan*. Livjatan omtales i Bibelen som det uhyre, Gud besejrede i urtiden. Livjatan omtales i Sl 74,14, hvor Gud fælder den onde verdensmagt med sit sværd. Gud svæver over vandene, mens es Livjatan er i havets mørke dyb som en magt af mytologisk ondskab.

Kendes fra kana'anæisk religion, hvor Ba'al kæmper mod Livjatan.

V 13ff: Bemærk *dødsopfattelsen*. Døden ses som en hvile i graven.

Elifaz` første tale Job 4-5

- Elifaz er den ældste af de tre venner. Han taler værdigt med en udtalt selvbevidsthed. Han støtter sig til traditionen (5,27) og egen erfaring (4,8)
- Han er vismanden, bruger ordsprogsagtige vendinger.
- Elifaz udtrykker sin tids traditionelle teologi: Menneskets skæbne bestemmes af dets moralske holdning (4,6). Guds handlinger består i straf og belønning. Synden forklares ikke mytologisk (Paradisfortællingen), men i menneskets svaghed og ufuldkommenhed.

Jobs svar Job 6-7

Jobs svar bevæger sig fra at være rettet mod Elifaz til at være en monolog og videre til at være rettet mod Gud selv

- Jobs forudsætning er, at han er *uskyldig*. Dvs. at synden gøres til det afgørende i forholdet til Gud.
- Menneskelivet som sådan er slid og arbejde og ses i sin nøgne virkelighed (7,1)
- *Billedsproget* er mytologisk, fra naturen og datidens handelsliv.

Bildads første tale Job 8

Bildad understreger gengældelseslæren med støtte i fædrenes visdom (8,8)

Visdommen illustreres med billeder fra naturen – Egypten.

Jobs svar Job 9-10

- Jobs svar bevæger sig fra forsvar til længsel efter ikke at være til.
- På Bildads svar i 8,3, at Gud aldrig tager fejl, svarer Job med bitter ironi, Ja, et menneske kan ikke vinde over Gud! Anklager man Gud, får man ikke svar på ét af sine 1000 spørgsmål.
- *Verdensbilledet* er Østens mytologisk-geocentriske: Himlen er spændt ud som et telt med dets stjernebillederne.
- *Menneskebilledet* bliver udførligt beskrevet i 10,8-12. Bemærk lighed til 1 Mos 2.

Sofars første tale Job 11

- Sofar er den yngste af de tre venner. Han er lidenskabelig og heftig.
- Han belærer Job om Guds visdom, som er total utilgængelig for menesket.
- Kun Jobs "omvendelse" til fromhed og ydmyghed, kan bringe ham frelse. De onde har intet at håbe.
- Sofar udtrykker samme optimistiske visdom som de to andre venner.

Jobs svar Job 12-13

- Job vender sig mod vennernes "visdom".
- Dialogen med vennerne får mere og mere form af en retsstrid, hvor vennerne vil forsvare Gud.
- Job vender sig nu mod Gud. Han skal bekende kulør, være dommeren!

Guds svar og Jobs afsluttende ord Job 38-42,6

Guds svar er på udfordringen i Job 31,35: *Gid nogen nu ville høre på min sag. For jeg har underskrevet mit forsvar. Lad den livgivende Gud så svare mig! Og gid min modstander ville skrive sin anklage*

Guds svar er i form af to taler.

1. Kap 38-39 og
2. Kap 40-41 adskilt af Jobs indrømmelse 40,4-5.

Spørgsmålet om Jobs uskyld forsvinder. Den er vi nu som læser overbevist om!

Problemet: Giver der en fornuftig og retfærdig verdensorden – eller er alt blind tilfældighed?

Er der en guddommelig fornuft og magt? Digteren lader nu efter tre runder al diskussion stoppe og giver ordet til Gud selv.

Hensigten med Guds tale er at vise Guds visdom, sådan som den kommer til udtryk i **skabelsen**

Det centrale begreb i Guds tale er **den guddommelige fornuft**.

Skabelsen Job 38

- Gud egentlige svar er tilføjet de selvstændige digte: Om strudsen, 39,13-18; om Behemot (flodhesten), 40,15-24) og om Livjatan/krokodillen 40,25-41,26.
- Guds storværk beskrives – den mellemøstlige mytologi om undertvingelsen af urhavet/kaos
- Selve skabelsen er som opbygningen af et hus
- Detaljeret beskrivelse af det meteorologiske

Konklusionen

Job bøjer sig, han har ikke mere at sige – mennesket kan ikke gå i rette med Gud

- Indeholder Gudstalerne så et egentligt svar?
- Er der en retfærdig og skjult plan med Jobs liv?
- Eller taler Gud forbi Job, så det alene er mødet med Gud, der får Job til at bøje sig?

Afgørende for fortolkningen er, hvordan man opfatter forholdet mellem rammefortælling og dialogerne:

- 1) Læses dialogerne uden hensyn til rammefortællingen er de én stor protest mod Guds manglende retfærdighed
Jobs reaktion må da ses som udtryk for den eksistentielle oplevelse: at møde Gud selv.
- 2) Læses dialogerne i sammenhæng med rammefortællingen anerkender Gud Jobs uskyld og retfærdighed. Job for alt (dobbel) tilbage.
Altså har Jobs anklager en sandhed i sig.
Nok har Gud skabt en ordnet verden og har omsorg for den. Alligevel er Jobs lidelse ikke retfærdig.
Men ligesom Gud tager sig af rævens unger og de sultende løver, så var han ikke udenfor Guds herredømme, da ulykkerne ramte ham.

Sammenhæng til GT i øvrigt

- Den bibelske (og mellemøstlige) skabelsesforestilling
- Skabelseshymne (5,9-16), der minder om Salmernes Bog
- Det israelitiske retsvæsen
- Jobs bog udnytter velkendte tanker og former på en uventet måde.

Præd 1-3

Vismanden

I Præd. 1 præsenterer forfatteren sig selv som *Davids søn og konge i Jerusalem*. Ingen nærmere historisk angivelse.

Forfatteren er ”vismand”. Han interesserer sig ikke specielt for Israel. Han taler om mennesket i almindelighed og ikke om Jerusalem og Judas stamme (som profeterne).

1) Guds- og skabelsesopfattelse

Gud er ikke historiens Gud, der har udvalgt sig Israels folk.

Gud er ikke *Jahve*, men *ha`ælolim* = guden

Gud skaber ikke nyt, som i Es 43,19!

Gud er statisk og fjern: 3,14-15

2) Tiden

Tidens og verdens gang er ikke historie, hverken verdens- eller Israels historie.

Historien er de skiftende betingelser for menneskets liv.

I historien og tiden er der ikke plads til noget nyt.

Prædikerens univers kommer til udtryk i 1,9-11: *Det, der var engang, kommer igen....*

Alt, hvad man foretager sig, hører hjemme i tiden.

Tiden er ikke tom – der er altid noget i den, godt eller ondt: 3,1-8.

Man må tage imod tiden med det indhold, den har.

3) Mennesket

Gud er i himlen og mennesket på jorden, det må mennesket indrette sit liv efter.

Gud giver nogle mennesker visdom, kundskab og glæde, mens andre (de onde) skal kæmpe sig frem: 2,26.

Der er ingen umiddelbar sammenhæng mellem fromhed, dygtighed og skæbnen.

Mennesket har fået en ”fornemmelse af *evigheden*” (*holam* = tidsligheden i dens udstrækning fra fjern fortid til fjern fremtid). Derfor véd mennesket sig som undergivet tiden, at det vel at mærke er under den himmel, hvor alene Gud er: 3,11.

Mennesket har samme vilkår som dyrene: 3,18ff

4) ”Tomhed”

Ordet *tomhed* forekommer 30 gange i Præd. Det kan betyde ”vindpust eller jag efter vind” (2,11)

Tomhed: Når man vil søge ind til tilværelsens mening, kommer man til et resultat, der er ulogisk og absurd.

Strukturen i Præd:

Indledning (1,1-3): Temaet ”tomhed” slås an

Emnet (tomheden) behandles (1,4 – 12,9)

Alle ting går i tomgang (1,4-11)

Visdommen er tom (1,12-18)
Rigdommens, visdom og slid er tomhed (2, 1-26)
Tiden udsletter alt det, vi gør her på jorden (3,1-22)
Livet er fyldt med uretfærdigheder (4,1-16)
Lad ikke Gud blive vred på dig (4,17 – 5,6)
Rigdommen og begæret er umættelige (5,7- 6,12)
Døden, sorg og synd er grundvilkår for alle mennesker (7,1-29)
Gud styrer alt, så mennesket ikke selv har indflydelse på sit liv. (8,1- 9,12)
Det gode der trods alt er ved visdom (9,13 – 10,20)
Vær glad for livet, mens du stadig har det, før alderdommen falder på (11,1 – 12,7)
Afslutning (12,9-14)
Temaet ”tomhed” gentages (12,9)
Frygt Gud efter at have læst denne og alle andre bøger (12,10 – 14)

Høj 1-2

Sprog og litterære form

Digtene i Højsangen viser en forfatter/forfattere, der kender sprogets virkemidler
Genren er kærlighedslyrikken, som kendes fra især Egypten

Sproget er intenst:

De brudte sætningsbygninger – der mangler ofte udsagnsled. Andre sætninger er ikke fuldendt -
Sparsom brug af tillægsord - Enkle billeder og sammenligninger

Tekstens opbygning

Vekselsang mellem to elskende med indskudt kor (”de unge kvinder fra Jerusalem”)
Personer præsenteres ikke – vi går lige ind i et handlingsforløb

Nogle mulige overskrifter:

1,1	Overskrift: <i>Salomon og Sulamits kærlighedssang</i>
1, 2-4	Kærlighedens lykke
1, 5-6	Den mørke kvindelige gartner eller vogter af vingården
1,7-8	Den forsvundne hyrde
1,9-11	Den kongelige hoppe
1, 12-14	Salve af parfume
1, 15-17	Skovhavesangen
2,1-7	Som lilje og æbletræ
2,8-13	Ved døren til den elskede
2,14-17	Fang de små ræve

Hvorfor er Højsangen med i Bibelen?

” Kærlighedens højsang fortæller om menneskers møde med den lidenskabelige kærlighed. Den fortæller om den hengivelse til en anden, uden hvilken livet ikke er værd at leve. Den fortæller om den kærlighed, vi ikke selv er ophav til, men som alligevel bærer hele vores liv i sig.” (Pia Søltoft)